

**Міністерство освіти і науки України  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

**Навчально-науковий інститут бізнесу, менеджменту і права  
Кафедра обліку та аудиту**

**ФОМЕНКО ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА**

**Реферат  
кваліфікаційної роботи  
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»**

**МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ  
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ  
ОПОДАТКУВАННЯ (ЗА ДАНИМИ ПРАТ «БАЛАКЛІЙСЬКЕ  
ХЛБОПРИЙМАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО» М. БАЛАКЛІЯ  
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»  
(освітня програма «Облік і оподаткування»)

**Науковий керівник:** доктор  
економічних наук, доцент  
**Крутько Маргарита Анатоліївна**

**Харків – 2021**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

**Актуальність теми.** У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансовий стан підприємства, вона є іммобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського обороту, що приводить до зниження темпів виробництва і результативних показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованість, по якій закінчився термін позовної давності, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

Питанням організації обліку та аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах не завжди приділяється достатньо уваги, внаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, стан розрахунків, знижується ефективність прийняття управлінських рішень. Питанням організації обліку та аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах не завжди приділяється достатньо уваги, внаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, стан розрахунків, знижується ефективність прийняття управлінських рішень.

У розробку питань теорії й методології обліку та аудиту дебіторської заборгованості вагомий внесок зробили такі вітчизняні вчені, як, зокрема: М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Т.В. Давидюк, Н.С. Ільяшенко, Г.Г. Кірейцев, Т.Г. Маренич, М.М. Накшерська, М.Ф. Огійчук, В.М. Пархоменко та інші. Враховуючи здобутки науковців з обліку та аудиту дебіторської заборгованості, в умовах постійної нестабільності економіки та перебування підприємств у кризовому стані деякі питання залишаються недостатньо досліджені. Вищевикладеним і визначається актуальність та своєчасність обраної теми дослідження, формування її мети та завдань.

**Мета та завдання кваліфікаційної роботи.** Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах агропродовольчої сфери.

Мета дослідження обумовила постановку і шляхи вирішення наступних завдань:

- розкрити загальні положення визнання, оцінки та класифікації дебіторської заборгованості;

- охарактеризувати зміст, принципи і форми безготівкових розрахунків;

- визначити сутність, мету та завдання аудиту;

- проаналізувати основні показники фінансового стану ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» м. Балаклія Харківської області;

- охарактеризувати первинний, аналітичний і синтетичний облік розрахунків з покупцями і замовниками та з різними дебіторами в ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» м. Балаклія Харківської області;

- розробити рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості.

**Об'єктом дослідження** є господарські операції з обліку дебіторської заборгованості в сільськогосподарських підприємствах.

**Предметом дослідження** є теоретичні, методичні й організаційні аспекти ведення обліку дебіторської заборгованості.

**Методи дослідження** включають діалектичний метод пізнання та системний підхід. При дослідженні теоретичних засад обліку дебіторської заборгованості використовувалися прийоми абстрактно-логічного методу (аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія і зіставлення). В аналітичних дослідженнях застосовувалися методи порівняння, графічного зображення, табличного подання, групування.

**Інформаційною базою**, що використана при виконанні дослідження, стали чинні законодавчі акти, дані фінансової та статистичної звітності ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» м. Балаклія Харківської області, дані первинного, синтетичного та аналітичного обліку підприємства.

**Особистий внесок здобувача.** Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною завершеною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення поставленого завдання.

**Публікації.** За результатами дослідження опубліковано 3 наукові праці загальним обсягом 0,56 д. а.

**Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку літератури та додатків. Вона виконана на 87 сторінках комп'ютерного тексту, містить 19 таблиць та 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 100 найменувань.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

*У першому розділі* «Теоретичні основи обліку та аудиту дебіторської заборгованості» розглянуто визначення, визнання, оцінку та класифікацію дебіторської заборгованості; принципи і форми безготівкових розрахунків; сутність, мету та завдання аудиту.

*У другому розділі* «Стан обліку та аудиту дебіторської заборгованості» розкрито організаційно-економічну характеристику підприємства; первинний, синтетичний і аналітичний облік дебіторської заборгованості; облік резерву сумнівних боргів; методику та техніку проведення аудиту дебіторської заборгованості.

*У третьому розділі* «Удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості» розкрито: актуальні питання обліку дебіторської заборгованості; облікові аспекти оптимізації системи оподаткування підприємств; удосконалення аудиту дебіторської заборгованості.

## **ВИСНОВКИ**

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретико-методичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості. Висновки і пропозиції, сформовані на основі результатів дослідження, полягають у наступному:

1. Рациональна організація обліку дебіторської заборгованості має стратегічне значення для підприємств. Результати цього процесу безпосередньо впливають на фінансову стійкість, базу оподаткування підприємств, виконання плану доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення пріоритетних цілей розвитку в умовах ринку та забезпечення конкурентоспроможності, прибутковості господарської діяльності.

2. Проведено оцінку основних економічних та фінансових показників ПрАТ «Балаклійське ХПП». В 2020 році спеціалізувалося на вирощуванні зернових культур та соняшника, питома вага яких в

структурі товарної продукції склала відповідно 35,51 % та 22,51 %, а також на виробництві продукції борошномельно-круп'яної промисловості, питома вага якої в структурі товарної продукції склала 15,0 %. Площа сільськогосподарських угідь за 2018-2020 роки зменшилася на 14,3 % і склала 4654,8 га. Середньооблікова чисельність працівників в 2020 році в порівнянні з 2018 роком збільшилася на 22,8 % і склала 156 чол., середньорічна вартість основних засобів зменшилася на 23,5 % і становила 68628,5 тис. грн, середньорічна вартість оборотних активів збільшилася на 41,1 % і склала 220745,0 тис. грн. Отже, підприємство має звужений тип відтворення.

3. В 2020 році ПрАТ «Балаклійське ХПП» є неліквідним та неплатоспроможним підприємство. Підприємство не має достатньо оборотних активів для погашення своїх поточних зобов'язань.

4. Оборотність активів (коефіцієнт ресурсовіддачі) показує, скільки разів за звітний період здійснюється повний цикл виробництва і обміну або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів. Даний показник в ПрАТ «Балаклійське ХПП» в 2020 році склав 0,41, що на 0,03 більше, ніж в 2018 році. Фондовіддача в 2020 р. складає 1,83, що на 0,65 більше в порівнянні з 2018 роком. Коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився на 0,11 і склав 0,57. Відповідно, період одного обороту оборотних активів збільшився на 102 дні і склав 631 днів. За системою показників ділової активності підприємства можна зробити висновок, що ділова активність знижується.

5. Рівень збитковості реалізованої продукції за чистим збитком в склав 56,4 %. Загалом операційна діяльність підприємства в 2020 році мала збитковість 0,8 %, що 14,7 в.п. менше в порівнянні з 2018 роком. Такі зміни характеризують зниження ефективності діяльності підприємства.

6. Бухгалтерський облік в ПрАТ «Балаклійське ХПП» ведеться бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером На підприємстві затверджено наказ про облікову політику, робочий план рахунків. Для ведення облікового процесу на підприємстві використовується автоматизована форма обліку на основі програми «1С: Бухгалтерія 7.7».

7. Визначено, що взаємовідносини ПрАТ «Балаклійське ХПП» з покупцями пов'язані з укладанням договорів купівлі-продажу своєї продукції (товарів), підряду на виконання робіт (надання послуг). В ПрАТ «Балаклійське ХПП» до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і

замовниками» відкрито тільки субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями». Резерв сумнівних боргів на підприємстві не створюється, що є порушенням правил ведення бухгалтерського обліку.

8. Взаємозвірки з покупцями і замовниками в ПрАТ «Балаклійське ХПП» проводяться два рази на рік: після першого півріччя і в кінці року. З метою посилення контролю за обліком розрахунків та своєчасним погашенням дебіторської заборгованості з покупцями і замовниками запропоновано щомісячно здійснювати взаємоперевірки стану розрахунків з покупцями і замовниками.

9. Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями призначений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання. В ПрАТ «Балаклійське ХПП» відкриті субрахунки 371 «Розрахунки за виданими авансами», 372 «Розрахунки з підзвітними особами», 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами».

10. Запропоновано застосування методу нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення (до 3, 6 і 12 місяців), створення резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням звітності, а використання його протягом звітного року.

11. Доведено, що необхідно уникати ототожнення розрахунків з підзвітними особами з обліком сум у ході та за підсумками відрядження, оскільки коло обслуговуваних підзвітними коштами операцій є значно ширшим, за видами таких операцій. Доцільним є запропонувати змінити назву субрахунку на більш відповідну (наприклад «Розрахунки з підзвітними особами та за відрядженнями»). А вже безпосередньо в процесі обліку на підприємстві відкривати рахунки четвертого порядку. Кількість і назва цих рахунків залежить від виду діяльності підприємства, його розмірів і чисельності підзвітних осіб. Для прикладу можна запропонувати такі субрахунки:

3721 «Розрахунки, що пов'язані з придбанням ТМЦ і оплатою дрібних послуг»;

3722 «Розрахунки за службовим відрядженнями»;

3723 «Розрахунки, що пов'язані з реалізацією сільськогосподарської продукції».

12. Щодо напрямів оптимізації податкового тягара на макрорівні в ПрАТ «Балаклійське ХПП», доцільно застосування податкового планування, яке використовують як інструмент зниження податкового тягара і воно повинно базуватися на існуючому податковому законодавстві і виключати незаконне ухилення від сплати податків, а його правильне проведення допоможе одержати у розпорядження підприємства заощаджену від оподаткування частину прибутку, придатну для подальших інвестицій. Податкове плануванням це процес планування підприємством податкових платежів на майбутній період.

13. Запропоновано удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості за рахунок включення в програму блоку аналізу дебіторської заборгованості. Основним показниками для аналізу дебіторської заборгованості мають бути: оборотність дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, середній період інкасації дебіторської заборгованості, коефіцієнт ефективності інвестування засобів в дебіторську заборгованість та інші.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

1. Фоменко Т.С., Гачка А.М., Гацько Д.Р. Роль та функції бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. *Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства*: збірник наукових праць. Харків: ХНТУСГ, 2021. № 1/2021. С. 17-21.

2. Фоменко Т.С. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів і права в сучасних умовах*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 26 травня 2021 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2021. Ч. 1. С. 46-48.

3. Гачка А.М., Стренадко В.Р., **Фоменко Т.С.** Електронний документообіг: сутність, переваги та недоліки. *Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції*: Матеріали III Всеукраїнської науково-

практичної інтернетконференції / Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка, 12 травня 2021 року; редкол.: Т. Г. Маренич [та ін.]. Харків: Стильна типографія, 2021. С. 32-35.

## АНОТАЦІЯ

**Фоменко Т.С. Методичні та організаційні засади обліку та аудиту дебіторської заборгованості в сучасних умовах оподаткування (за даними ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» м. Балаклія Харківської області). – На правах рукопису.**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеню вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2021 р.

Кваліфікаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту на підприємствах агропродовольчої сфери.

У роботі розглянуто теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості. Проаналізовано динаміку ефективності виробничо-господарської діяльності та фінансового стану ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» м. Балаклія Харківської області. Досліджено стан обліку та аудиту дебіторської заборгованості в ПрАТ «Балаклійське хлібоприймальне підприємство» та наведені перспективні напрями їх покращення.

Встановлено, що доцільним є застосування методу нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за строками непогашення (до 3, 6 і 12 місяців), створення резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням звітності, а використання його протягом звітного року

Обґрунтовано доцільність застосування податкового планування, яке використовують як інструмент зниження податкового тягаря.

Доповнено програму аудиту розрахунків з покупцями і замовниками блоком аналізу дебіторської заборгованості за відповідними показниками.



**Ключові слова:** облік, аудит, дебіторська заборгованість, розрахунки, покупці, замовники.

## SUMMARY

**Fomenko T.S. Methodical and organizational principles of accounting and audit of receivables in modern tax conditions (according to the data of PJSC «Balakliya Bakery Reception Company» of Balaklia, Kharkiv region). – Manuscript.**

Qualification work for the Bachelor's degree in specialty 071 «Accounting and taxation». – Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2021.

Qualification work is devoted to substantiation of theoretical and practical recommendations for improving accounting and auditing in agri-food enterprises.

The paper considers the theoretical principles of accounting for receivables. The dynamics of efficiency of production and economic activity and financial condition of PJSC «Balakliya Bakery Reception Company» of Balaklia, Kharkiv region are analyzed. The state of accounting and audit of receivables in PJSC «Balakliya Bakery Reception Company» is studied and promising areas for their improvement are given.

It is established that it is expedient to apply the method of accrual of the provision for doubtful debts on the basis of classification of receivables for goods, works, services by maturity (up to 3, 6 and 12 months), creating a provision for doubtful debts based on inventory receivables at the end of the year, and its use during the reporting year

The expediency of applying tax planning, which is used as a tool to reduce the tax burden, is substantiated.

The program of audit of settlements with buyers and customers with the block of the analysis of receivables on the corresponding indicators is supplemented.

**Key words:** accounting, audit, receivables, calculations, buyers, customers